

RWAĆ (59) *vb impf*

a jasne.

inf rwać (8). ◇ *praes 1 sg* rwę (2). ◇ *3 sg* rwie (6). ◇ *2 pl* rwiecie (1). ◇ *3 pl* rwa (4). ◇ *praet 1 sg m* rwałem, -m rwał (2). *f* -m rwała (1). ◇ *2 sg m* -ś rwał (1). ◇ *3 sg m* rwał (5). *f* rwała (3). ◇ *3 pl m pers* rwali (11). ◇ *fut 1 sg m* będę rwał (1). *f* będę rwała (1). ◇ *3 sg m* będzie rwał (1). ◇ *3 pl m pers* będą rwali (1). ◇ *imp 2 sg* rwi (1). ◇ *2 pl* rwiecie (1). ◇ *con* [3 *sg m* by rwał.] ◇ *3 pl m pers* by rwali (1). ◇ *impers praet* rwało (1). ◇ *part praes act* rwać (6), rwęcy (1) *BielKron*, [rwaćy].

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Oddzielać siłą coś od tego, z czego wyrasta, zrywać, wyrywać; evellere HistAl, Vulg, Cn; carpere Vulg, Calag, Cn; vellere Vulg, Cn; decerpere Mącz, Cn; devellere, intervellere, rumpere Cn* [w tym: *co* (32)] (33) : yakom ya nyerval vyszny wszadv yego czastho crocz wyego ogrodzycze (gwałtem) [...] Thak my bog pomozy. *ZapWar b.r. nr 2328*; Więc potym poiął dwie żenie: [...] Iednę ftarą drugą młodą: [...] Więc ftara mężá błagáiąc/ K fwey go miłości przywodząc Kiedy mu głowę ifkáłá/ Czarne włofy wyrywałá. A młodá te rzeczy widząc/ Siwe rwałá mężá ifzcząc *BierEz Mv, S, Sv*; Alexander thedy przykazał Rycerzom fwym áby siekli rozgi drzew á ziołá rwali iżby ie miotháli przed nogi koniom y mułom. *HistAl E8v, A3v, A4v; MurzNT 56*; infzey tu wody nie máłz ku pićiu iedno tá w liftkoch/ y to iedno ráno bywa. Nalalífmy thedy tákiey wody fobie do okrętow dołthátek rwęcy ony lifthki rano do słońcá wchodu. *BielKron 447v, 462v; Decerpere, Zebrác/ Rwać yágody. Mącz 39c; GórnDworz Q8; Blumen brechen. Kwiećie rwać. Carpere flores. Calag 94b; Rwi/ pánno/ róžá zá nowého kwiátá/ A pomni že tak biežá twoie látá. KochFr 44; KlónŻal D2; KochSob 64; á vczniowie iego głodni będąc poczęli rwać kłošie/ y ieść. WujNT Matth 12/1, Matth 12 arg, Mar 2 arg, 23, Luc 6 arg, 1; [BielKron 1551 110].*

rwać z czego (2): Orzech ieden podle drogi ftał/ Koždy z niego orzechy rwał *BierEz P3; BielKron 1v*.

rwać komu [= *dla kogo*] (2): *RejWiz 34v; KOmum* ia kwiateczki rwałá/ A ten wianek gotowałá? *KochSob 60*.

rwać skąd (1): Práwo náłze ieft/ iż kto z ogrodá moiego rołkołznego owoc będzie rwał á iadł/ muśi tám zołtác. *BielKron 21v*.

Zwoty: »rwać ręką« = *carpere manu Vulg* [szyk zmienny] (2): *Leop Iob 8/12; Vźrzał iábłká nędzny nieboracžek/ Ná gáłáfcie chocia fláby krzacžek/ Iedną sie ręką v niey vwieśił/ A drugą rwać tym fwą nędzē ciełzył. RejPos B*.

»włofy rwać« [w *geście rozpaczy lub złości*] = *evellere capillum (a. capillos) Vulg, Cn* [szyk zmienny] (4): [*Achiza mówi*]: Przybiegłam on iuz vcieka Pani nieboga narzeka Lamie ręcze a włofzy rwie *RejJóz H2; Vślyżawłzy to Iowinian prze wielką žáłość vpadł ná žiemię/ á rwał włofy ná głowie fwey rzekąc: O bože wfzechmogący przecześ námię to wielkie poniżenie [...] dopuścił HistRzym 45v; Dopiero włofy Stároftá rwać y fžáty drzec ná fobie/ y láić [!] Bogom fwoim pocžął. SkarŻyw 152, 82; [Tho gdy Włáfta vflyżáłá rozniewáłá sie áž ná fobie włofy rwałá *BielKron 1551 139, 12*; y rwałem włofy ná głowie moiéy y brodžie/ y siedžiałem fmutny. *WujBib 1.Esdr 9/3*].*

2. Naruszać ciągłość czegoś, rozrywać; niszczyć, uszkadzać; rumpere Mącz, Cn [w tym: co (8)] (9) :
Rumpo, Łamię/ rwę. *Mącz* 360c.

Przen (4) :

W przeciwstawieniu: »rwać ... wiązać« (1): Nie wzgardzay mnie [*Panie*]/ ácz chćiwie/ Częfto/ iák rybá/ do wedy lie ípiełzę/ A z zdrádných počiech/ z íwym ímyłem íę ćiełzę: Acz rwę/ wiązę kwápliwie/ Sidło/ gwałtowne/ w ktorym Duźá żywie. *GrabowSet* S4v.

Zwroty: »rwać powrozy« = *znaleźć się w więzieniu* (1): Bo kto nie ma z młodu grozy/ Rad [= *zwykle*] ná ítárość rwie powrozy. *RejZwierc* 232a.

peryfr. »rwać śmiertelne wątki« = *odbierać życie* (1): Wy o wiekow ludzkich nieprzebyte prządki/ Przecz ták vpornie rwiecie śmiertelne wątki. *KlonŻal* C4v.

Szereg: »rwać a targać« (1): A łłuchay [*ty nędzny rybitwie*] iáko thu Ewányeliftá píłze/ íz lie rwály fieći ná on czás onych zwolennikow Páńfkich/ gdy czynili obłowy w imię łłowá Páńfkiego. Tákcęc teź będą rwáli á tągáli fieći twoie ći Sumowie á ći írodzy Wielorybowie mocarze á wymyłłácie łwiátá tego *RejPos* 176v.

a) [O wojsku: rozdzielać: y ítąd tá Constitucia vrołłá/ áby Krol/ choćiałzby miał kilku nieprzyiaćioł rázem/ nigdy woýłká łwego nie rwał/ ále áby ípolnie ze wśzyłtká Sláchtá nieprzyiaćielowi z ośobná káždemu odpierał. *BielKron* 1597 340 (*Linde*).]

a. O działaniu niszczycielskim wody (4) : A wodá więc brzegi rwąc/ bárzo ludzyom ízkodzi/ Ale gdy ćicho płynie/ ná wśzytko lie godzi. *RejZwierc* 66v; A kędy źiemia łłaba/ tedy y Groblá styłu czáfu Powódźi [*woda*] rádo rwie/ by nalepiéy brzeg obwárował. *Strum* Mv, Mv; [bo z północy rzeka, na której młyn, pod samá górę ciecze i rwie górę *LustrMalb* I 170; Nie oprze íę iey ogrod/ ni zbuczniála kłodá/ Ni młyn/ ni Dom: Bo wśzyłtko rwie ízalona wodá. *StryjKron* 529].

Szereg: »rwać i psować« (1): ÍZ miáftu náłżému Zakroczymłkiému *imminet periculum ex alluuione aquarum:* gdyź Wiłłá/ Bug/ Narew/ byłtro bieją/ y ízóroko wyléwáią/ rwąc y pfiuąc brzegi. *SarnStat* 1180.

b. [O działaniu trucizny na organy wewnętrzne człowieka: Żywé śrebro piiąc/ iad íełt zábiiaiący/ á to íz rwie wnątrznóći *UrządowHerb* 398b.]

3. Szarpać, ciągnąć dla zadania bólu; evellere PolAnt; trahere Calag; conscindere, rumpere, scindere, vellere, vellicare Cn [w tym: kogo (13)] (15) : Tedy iedni za brodę go [*Jezusa*] targali/ ij włofy s nieý wryywali/ drudzy go s tylu rwali/ obliczé mu do krwi zbili. *OpecŻyw* 115; *LibMal* 1545/103; *Mącz* 466c; Rauffen. Rwać/ et záłep vdrzeć. Trahere crinibus. *Calag* 388b; [*KorcZozm* E4; *UstKościel* 26].

W połączeniach szeregowych (4): Widzátz to dziewitza blogołlawioná/ ijż go [*Jezusa*] tako fromotnie biją/ rwą/ ij targaią/ poczęła z wielkim placzem narzékatz *OpecŻyw* 111v, 107v, 113; O Pánie IEzu Chryłte/ [...] wípomni ná ítrách y ná łękánie/ ktoreś podiał/ gdy ćię wśzyscy nieprzyiaćiele twoi [...] rwáli/ pośzykowáli/ gdy ná ćię plwáli/ gdy ćię trącáli/ deptáli/ y innemi nieśłychánemi mękámi y vtrapieniem bez wśzelkiego miłóśierdzia dręczyli. *LatHar* 291.

W porównaniu (1): bo iednij iéy [*Maryi*] laiali/ a drudzy iá od łyna odpychali/ ij przed nią go iako lotra rwali ij bili. *OpecŻyw* 137.

Zwrot: »za włosy, za łeb rwać« = capillos evellere PolAnt; rumpere a. scindere capillos, scindere crines, vellere comam Cn [szyk zmienny] (5:1): drudzy mu [Jezusowi] zálfiyki dáwali/ drudzy go za wlofy rwali OpecŻyw 128v, 109v, 113, [123]v; A przetożem ie sfukał y przeklinałem ie/ á niektore znich biłem y rwałem zá łeb BibRadz 2.Esdr 13/25; Iam ciebie [ludu mój] náde wżyfłtkie narody miłował/ á łłufznałz to, byś mi to dobro złym odpłátował? Zá me wlofys mię kromia żadney przyczyny rwał/ nád to, ná mą twarz, policzkuiąc mię, łromotnieś plwał. ArtKanc E14; [byezely [Żydowie] pręthko domyafztha zyezufzem wolayącz a thedy padł nazyemye Iezuf jako łzthluczony yzbythy, thedy ony depthaly ponyem rwącyz zawlofzy RozmyślDomin 33, 43].

Szeregi: »rwać i bić« = percutere et evellere PolAnt [szyk 2:1] (3): Iezus k niéy [matce] gdy chciał mowitz/ ięli go żydowie rychléy prowadzitz/ targuiątz ięli go rwatz ij bitz. OpecŻyw 117v, 137; BibRadz 2.Esdr 13/25. [Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.]

[»rwać, lać«: Iedni rwáli drudzy lali A trzeći ná demną [!] łtali Mowiąc/ nuż go brácia iefłcze KorczRozm E3v.]

4. Unieważniać coś, przerywać trwanie czegoś [co] (1) : Vftáwiczne przed tem miedzy Prufy y Polaki woyny bywały. A áczłkolwiek pokoy miedzy łobą częfto łtánowili/ ále go zásię dla ledá przyczyny rwáli [levi de causa rumpebatur] ModrzBaz 105v; [Ktemu żeś rwał vmowę corki obiecánéy/ A mnieś do woyny wzbudzał VegKmita 7].

5. Chwytać; przen [co] (1) : Carpere pro eligere, [...] Unum quicquid, quodquidem erit bellissimum carpum, Co mi łie nalepiey będzie widziáło/ rad to bede [!] rwał. Mącz 39b.

Synonimy: 4. targać; 5. chwytać, łapać.

Formacje współrdzenne: rwać się, dorwać się, narwać, oberwać, oderwać, oderwać się, poderwać, poderwać się, porwać, porwać się, przerwać, przerwać się, przyrwać, rozerwać, rozerwać się, urwać, urwać się, werwać, werwać się, wezdrwać, wyrwać, wyrwać się, zarwać, zarwać się, zerwać, zerwać się; dorywać się, obrywać, odrywać, odrywać się, podrywać, poodrywać, porozrywać, porywać, porywać się, pourywać, powyrywać, przerywać, przerywać się, przyrywać, rozrywać, rozrywać się, urywać, urywać się, wrywać się, wyrywać, wyrywać się, wzrywać, zarywać, zrywać, zrywać się, zurywać.

Cf RWANIE, RWANY